

Education at a Glance: OECD Indicators - 2004 Edition

Summary in Finnish

Käännetty otsikko: käännetty alaotsikko

Yhteenveto suomeksi

Koulutuksen merkitys yksilöiden ja valtioiden menestyksessä on noussut yhä keskeisempään rooliin talouden ja sosiaalisten olosuhteiden muuttuessa. Inhimillisen pääoman on jo pitkään katsottu olevan tärkeä tekijä työttömyyden ja alhaisten palkkojen vastaisessa taistelussa. Nyt on saatu vankkoja todisteita siitä, että inhimillinen pääoma liittyy vahvasti myös lukuisiin ei-taloudellisiin etuihin, esimerkiksi terveyden ja hyvinvoinnin paranemiseen.

Koulutuksen edut ovat lisänneet kaiken ikäisten ihmisten oppimisintoa. Koulutusvaatimusten kasvaessa ja monipuolistuessa hallitusten on pystyttävä takaamaan, että koulutusmahdollisuudet vastaavat todellisiin, dynaamisiin koulutustarpeisiin kustannustehokkaasti.

Education at a Glance – OECD Indicators 2004 -raportti sisältää runsaan, vertailukelpoisen ja ajan tasalla olevan kokoelman koulutusjärjestelmien suorituskykyä koskevia mittareita. Raportissa käytettävät koulutusjärjestelmät edustavat ammattialojen yhteistä mielipidettä siitä, miten koulutuksen nykyistä tilaa tulisi mitata kansainvälisesti. Mittarit tarjoavat tietoja koulutukseen sijoitetuista henkisistä ja taloudellisista voimavaroista, koulutus- ja opetusjärjestelmien toiminnasta ja kehittymisestä sekä koulutukseen sijoitetun pääoman tuotosta. Seuraavilla sivuilla esitellään raportin tärkeimpiä havaintoja.

Koulutusajat vuosina OECD:n alueella

- Keskimääräinen **aikuisväestön koulutustaso** OECD-maissa vastaa 11,8 vuotta käytössä olevien koulutusohjelmien keston perusteella. OECD:n keskiarvo ylittyy 18 maassa, joissa keskimääräinen koulutusaika on 11,8–13,8 vuotta. Lopuissa 12 maassa hajonta on suurempi, jopa yli neljä vuotta. Näissä maissa koulutuksen lyhin kesto on 7,4 vuotta ja pisin 11,8 vuotta (Taulukko A1.1).

T yömarkkinoille siirtymisen onnistumisen takaavat perustutkinnot

- 17 maassa 20 OECD-maasta, joista on saatu vertailukelpoisia tietoja, **keskiasteen tutkinnon** normaalissa valmistumisiässä suorittaneiden osuus väestöstä on yli 70 %. Japanissa, Norjassa, Puolassa, Saksassa, Sveitsissä ja Tanskassa valmistumisaste on 90 % tai suurempi. Nyt haasteena on varmistaa, ettei loppuosa väestöstä jää kehityksestä jälkeen, koska silloin vaarana voi olla sosiaalinen syrjäytyminen (Taulukko A2.1).
- Koulutustason vertailu ikäryhmien 25–34 ja 45–54 välillä osoittaa, että **keskiasteen tutkinnon suorittaneiden** yksilöiden osuus on kasvanut lähes kaikissa OECD-maissa. Joissakin maissa kasvu on ollut nopeaa: kahdessa kolmannesosassa maista osuus on 70–95 % nuoremmassa ikäluokassa. Monet maat, joissa koulutusaste on perinteisesti ollut alhainen, saavuttavat muiden maiden etumatkaa (Taulukko A2.2).

Korkea-asteen ylemmät tutkinnot

- 17 OECD-maassa, joista on saatu vertailukelpoisia tietoja, keskimäärin 32 % normaalissa valmistumisiässä olevista henkilöistä **suorittaa korkea-asteen A-tason koulutuksen**, joka koostuu yliopistoista ja muista laitoksista, joissa voi suorittaa vastaavia tutkintoja. Tämä lukema vaihtelee alle 20 prosentista Itävallassa, Saksassa, Sveitsissä ja Tšekin tasavallassa yli 40 prosenttiin Australiassa, Islannissa, Puolassa ja Suomessa (Taulukko A3.1).
- Koulutustasolla mitattuna OECD-maiden väestön **korkean asteen** osaamisen varanto on kasvanut. Suurin osa tästä kasvusta johtuu kuitenkin korkea-asteen tutkintojen huomattavasta lisäyksestä vain muutamassa maassa (Taulukko A3.4).
- Keskimäärin kolmannes OECD-maiden opiskelijoista **jättää korkea-asteen opintonsa kesken** ennen kuin suorittavat ensimmäisen tutkintonsa (Taulukko A3.2).
- Keskimäärin kolmannes OECD-maissa **valmistuneista** yliopisto- tai vastaavan tason tutkinnon suorittaneista saa yhteiskuntatieteiden, kauppatieteiden tai oikeustieteiden tutkinnon. Toiseksi suosituimpia **tutkimusaloja** ovat tiedealat (tekniikka, tuotanto ja rakennus, luonnontieteet, fysikaaliset tieteet ja maatalous, matematiikka ja tietotekniikka, ei kuitenkaan terveys- ja sosiaaliala), joissa keskimäärin joka neljännes opiskelija valmistuu (Taulukko A4.1).

- Humanistisella alalla, taidealalla, koulutuslalla sekä terveys- ja sosiaalialalla yli kaksi kolmasosaa yliopisto- tai vastaavalta tasolta **valmistuneista** on **naisia** OECD-maissa keskimäärin. Alle yksi kolmasosa valmistuneista matematiikan ja tietotekniikan alalla ja alle yksi viidesosa valmistuneista teknisellä, tuotanto- ja rakennuslalla on naisia (Taulukko A4.2).
- Useimmissa OECD-maissa **naisten osuus valmistuneista** yliopisto- tai vastaavalla tasolla vastaa tai ylittää miesten osuuden, mutta miehet suorittavat kuitenkin naisia todennäköisemmin ylemmän asteen tutkimustutkintoja, kuten tohtorin tutkintoja (Taulukko A4.2).

Oppimistulosten laatu perusopetuksessa

- Yhdeksän maata kattaneessa vertailussa neljässä maassa (Kreikassa, Unkarissa, Islannissa ja Sloveniassa) havaittiin tilastollisesti merkittävää parannusta keskimääräisessä **4. lukuvuoden oppilaiden lukutaidossa** vuodesta 1991 vuoteen 2001. Parannusaste vaihteli Unkarin 16 pisteestä Kreikan 41 pisteeseen. Toisaalta Ruotsissa havaittiin samalla ajanjaksolla lukutaidon heikentymistä (513 pistettä vuonna 1991 ja 498 pistettä vuonna 2001) (Taulukko A5.1).
- Unkarissa **oppilaiden parhaan neljänneksen** lukutaidon parannus veti keskimääräistä tasoa ylöspäin. Toisaalta Ruotsissa parhaan neljänneksen lukutaidon heikkeneminen vaikutti ruotsalaisten oppilaiden yleisen lukutaidon heikentymiseen (Taulukko A5.1).
- Vuonna 1991 **tyttöjen lukutaito oli poikia parempi** kaikissa yhdeksässä maassa. Vuonna 2001 ero oli yhä tyttöjen hyväksi, mutta mitattavissa olevat erot hävisivät Italiassa ja Islannissa (Taulukko A5.2).

Oppimistulosten laatu perusopetuksen loppupuolella

- OECD-maissa keskimäärin 10 % **15-vuotiaista** saavutti **tason 5 lukutaidon**. Taso 5 tarkoittaa kykyä arvioida tietoja ja muodostaa hypoteeseja erikoistietojen perusteella ja soveltaa käsitteitä odotusten vastaisesti. Tämä prosenttiosuus vaihtelee kuitenkin 19 prosentista Uudessa-Seelannissa ja Suomessa alle yhteen prosenttiin Meksikossa. Keskimäärin 12 % 15-vuotiaista on saavuttanut vain **tason 1 peruslukutaidon** ja 6 % ei yllä edes tälle tasolle (Taulukko A6.1).
- **15-vuotiaiden matematiikan osaaminen** on parasta Japanissa, vaikka japanilaisten nuorten pisteet eivät olekaan tilastollisesti erotettavissa kahden muun huippumaan, ts. Korean ja Uuden-Seelannin oppilaiden pisteistä. **Luonnontieteellisen osaamisen** asteikossa japanilaiset ja korealaiset oppilaat saavat korkeimmat keskimääräiset pisteet (taulukot A7.1 ja A7.2).
- Eri maiden välillä on suuria eroja keskimääräisissä taidoissa, mutta **erot 15-vuotiaiden taidoissa kussakin maassa** ovat usein suurempia. Suuret erot taidoissa eivät kuitenkaan tarkoita, että maa saavuttaisi korkean tason kokonaistaidoissa. Päin vastoin viisi maata, joissa erot matematiikan osaamisessa ovat pienimmät (Islanti, Japani, Kanada, Korea ja Suomi), ovat kaikki OECD:n keskiarvon yläpuolella. Neljä näistä viidestä maasta (Japani, Kanada, Korea ja Suomi) kuuluvat niiden kuuden maan joukkoon, joissa 15-vuotiaat ovat saavuttaneet parhaan matematiikan osaamisen tason (Taulukko A7.1).

Sukupuolierot oppimisen tuloksissa ja oppilaiden asenteet

- Neljännen luokan tasolla tyttöjen lukutaito on keskimäärin huomattavasti poikia parempi. Vielä 15-vuoden iässäkin **sukupuoliero** lukutaidoissa on yleensä suuri (taulukot A9.2 ja A9.3).
- Matematiikan osaamisessa 15-vuotiaat pojat ovat yleensä hieman tyttöjen edellä. Luonnontieteissä **sukupuolierot** ovat epäselvemmät ja epätasaiset (Taulukko A9.2).
- **Yhteiskuntatiedossa** esiintyy vain vähän sukupuolieroja 14-vuotiaiden ikäryhmässä (Taulukko A9.4).
- Tyttöjen **ammattilliset toiveet** ovat yleensä suuremmat kuin poikien, mutta eri maiden välillä toiveissa on huomattavia eroja kummankin sukupuolen osalta (Taulukko A9.1).
- Noin puolessa tutkituista maista tytöt pitävät poikia enemmän **yhteistoiminnallisesta oppimisesta**, kun taas pojat pitävät useimmissa maissa tyttöjä enemmän **kilpailuoppimisesta** (Taulukko A9.5b).

Oppilaiden osallistuminen ja sitoutuminen kouluun

- Keskimäärin lähes neljänneksellä **15-vuotiaista** on negatiivinen näkemys kouluun **kuulumisen tunteestaan**. Keskimäärin joka viides oppilas ilmoitti olleensa pois koulusta, myöhästyneensä koulusta tai jääneensä pois tunneilta lähiaikoina (kaavio A8.1).
- Itävallassa, Ruotsissa ja Sveitsissä oppilaiden **kuuluvuuden tunne** oli erityisen vahva. Belgiassa, Japanissa, Koreassa, Puolassa ja Tšekin tasavallassa oppilaiden kuuluvuuden tunne oli keskimääräistä heikompi (Taulukko A8.1).
- Useimmissa maissa oppilaiden heikon **kuuluvuuden tunteen** vallitsevuus vaihteli huomattavasti eri koulujen välillä ja **koulujen välinen vaihtelu** oli jopa suurempi oppilaiden osallistumisessa (indikaattori A8).
- Yksittäisten oppilaiden tasolla **oppilaan osallistumisen ja kuuluvuuden tunteen yhteys** on heikko. Tästä voidaan päätellä, että monet oppilaat eivät tunne kuuluvansa kouluun, mutta käyvät koulussa silti säännöllisesti, ja päin vastoin (kaavio A8.3).
- Koulutasolla oppilaiden **kuuluvuuden tunne ja osallistuminen** näyttävät kulkevan käsi kädessä ja ovat lujasti yhteydessä **koulun tasoon**. Tästä voidaan päätellä, että kouluissa, joissa on korkea sitoutumisen taso, myös opintomenestyksen taso on korkea (kaavio A8.3).
- Analyysi paljastaa erityisesti, että huomattava osa oppilaista, joiden opintomenestys on verrattavan korkea, ilmoittavat silti heikon kuuluvuuden tunteen (kaavio A8.4).

Koulutuksen edut työelämässä

- **Työllisyysaste** nousee koulutussaavutusten myötä useimmissa OECD-maissa. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta korkea-asteen tutkinnon saavuttaneiden työllisyysaste on huomattavasti korkeampi kuin keskiasteen tutkinnon saavuttaneiden. Miesten osalta ero on erityisen suuri keskiasteen koulutuksen suorittaneiden ja suorittamattomien yksilöiden välillä (Taulukko A10.1a).

- **Naisten työllisyysaste** on erityisen alhainen yksilöillä, joilla on keskiasteen koulutusta alempi tutkinto. Korkea-asteen A-tyypin tutkinnon suorittaneiden naisten työllisyysaste on yli 75 % kaikissa maissa neljää maata lukuun ottamatta. Naisten työllisyysaste on kuitenkin miehiä alempi kaikissa maissa (Taulukko A10.1a).
- **Sukupuolten välinen ero työllisyysasteessa** pienenee koulutussaavutusten myötä. Ero on 23 prosenttipistettä henkilöillä, joilla ei ole keskiasteen koulutusta, ja 11 pistettä henkilöillä, joilla on korkein koulutus (Taulukko A10.1a).

Koulutuksen vaikutus ansioihin yksilötasolla

- **Koulutus ja ansiot** ovat positiivisessa yhteydessä toisiinsa. Monissa maissa keskiasteen koulutus muodostaa erottajan, jonka toisella puolella lisäkoulutus tuottaa erityisen suuren palkanlisän. Kaikissa maissa korkea-asteen tutkinnon suorittaneet ansaitsevat huomattavasti enemmän kuin keskiasteen tutkinnon suorittaneet. Ansioerot korkea- ja keskiasteen koulutuksen välillä ovat yleensä selvimät kuin keskiasteen ja ylemmän perusasteen tai sitä alemman koulutusasteen välillä (Taulukko A11.1a).
- **Keskiastetta alemman koulutuksen hankkineiden ansiot** ovat yleensä 60–90 % keskiasteen tutkinnon suorittaneiden ansioista (Taulukko A11.1a).
- **Naiset ansaitsevat yhä vähemmän kuin miehet** samoilla koulutustasoilla (Taulukko A11.1b).

Koulutus, työvoiman tuottavuus ja talouskasvu

- Äskettäiset analyysit **henkisestä pääomasta** 14 OECD-maassa – lukutaitoon perustuen – osoittavat sillä olevan huomattavia positiivisia **vaikutuksia kasvuun** (indikaattori A12).
- **Inhimillisen pääoman varannon** kasvu parantaa työvoiman tuottavuutta ja ajaa teknologista kehitystä eteenpäin (indikaattori A12).
- Vähintään puolet **BKT/henkilö -kasvusta** useimmissa OECD-maissa ajanjaksolla 1990-2000 voidaan lukea **työvoiman tuottavuuden** paranemisen ansioksi (kaavio A12.1).
- OECD-alueella on arvioitu yleisesti, että keskimääräisen koulutustason parannus yhdellä vuodella nostaa tuotantotasoa/henkilö 3–6 % (indikaattori A12).

Koulutukseen sijoitettavat taloudelliset resurssit

Kustannukset oppilasta kohden

- OECD-maat **kuluttavat 4 819 USD alemman perusasteen oppilasta kohden**, 6 688 USD **ylemmän perusasteen opiskelijaa kohden** ja 12 319 USD korkea-asteen opiskelijaa kohden. Nämä keskiarvot sisältävät kuitenkin huomattavia kustannuseroja maiden välillä. Yksinkertaisella menetelmällä laskettuna kaikkien OECD-maiden keskiarvoista, maat kuluttavat 2,2 kertaa enemmän korkea-asteen opiskelijoihin kuin alemman perusasteen oppilaisiin (Taulukko B1.1).

- Kun tutkimus- ja kehitystoimintaa ei oteta huomioon, **korkea-asteen koulutuslaitosten menot** ovat keskimäärin 7 203 USD. Eri maiden menot vaihtelevat 4 000 Yhdysvaltain dollarista tai sitäkin pienemmistä menoista Kreikassa, Meksikossa, Puolassa ja Turkissa yli 8 000 dollariin Alankomaissa, Australiassa, Belgiassa, Irlannissa, Isossa-Britanniassa, Ruotsissa, Tanskassa ja Yhdysvalloissa (Taulukko B1.1).
- Joissakin OECD-maissa vuosimenot korkea-asteen opiskelijaa kohden ovat pienet, mutta **kokonaiskustannukset korkea-asteen opiskelijaa kohden** ovat silti suuret, koska opiskeluaikat ovat pitkiä (Taulukko B1.3).
- Pienemmät menot eivät automaattisesti merkitse alemmää **koulutuspalvelujen laatua**. Australia, Irlanti, Iso-Britannia, Korea ja Suomi, joissa koulutusmenot perusopetuksessa oppilasta kohden ovat kohtuulliset, ovat niiden OECD-maiden joukossa, joissa 15-vuotiaiden oppilaiden taidot ovat parhaat tärkeimmässä aineissa (indikaattorit A6 ja B1).
- Korkea-asteen koulutukseen sijoitetun rahan osuuden ja korkea-asteen koulutukseen otettavien opiskelijoiden osuuden välillä on huomattavia eroja. 24 OECD-maassa, joista tietoja on saatavilla, keskimäärin 24 % kaikista koulutuslaitosten menoista kohdistetaan korkea-asteen koulutukseen, mutta vain 14 % opiskelijoista otetaan tälle koulutustasolle (Taulukko B1.4).
- Alemman ja ylemmän perusasteen sekä keskiasteen koulutuksen oppilaskohtaiset **menot** nousivat 29 % tai enemmän **ajanjaksolla 1995–2001** Australiassa, Espanjassa, Irlannissa, Kreikassa, Portugalissa, Puolassa ja Turkissa. Korkea-asteella koulutusmenot eivät ole aina pysyneet opiskelijoiden määrän nopean lisääntymisen tahdissa (Taulukko B1.5).
- Seitsemässä maassa 22 OECD-maasta, joista tietoja on saatavilla, **koulutusmenot korkea-asteen opiskelijaa kohden** laskivat Yhdysvaltain dollareina ilmaistuna **ajanjaksolla 1995–2001**, kun taas BKT/henkilö nousi samalla ajanjaksolla (Taulukko B1.6).

Koulutukseen sijoitetun kansantulon osuus

- OECD-maat kuluttavat 6,2 % BKT:stä koulutuslaitoksiin (Taulukko B2.1a).
- 17 maassa 18 OECD-maasta, joista tietoja on saatavilla, **koulutuslaitosten julkinen ja yksityinen rahoitus** nousivat yli 5 % **ajanjaksolla 1995–2001**. 1990-luvun alun yleisen suuntauksen vastaisesti koulutuslaitosten rahoituksen lisäys jäi yleisesti kuitenkin jälkeen kansantulon kasvusta (taulukot B2.1a ja B2.2).
- Kanada, Korea ja Yhdysvallat kuluttavat yli 2 % BKT:stä **korkea-asteen koulutukseen** (Taulukko B2.1b).

Julkiset ja yksityiset rahoituslähteet

- **Koulutuslaitoksia rahoitetaan yhä pääasiassa julkisin varoin:** 88 % koulutuslaitosten rahoituksesta tulee suoraan julkisista varoista. **Yksityinen rahoitus** on kuitenkin merkittävää Koreassa (jossa se vastaa 43 % kokonaiskuluista), Yhdysvalloissa (lähes kolmannes kokonaiskuluista), Australiassa ja Japanissa (lähes neljännes kokonaiskuluista) (Taulukko B3.1).

- Useissa OECD-maissa **hallitukset maksavat suurimman osan perusopetuksen kuluista**, mutta jättävät koulutuslaitosten hallinnon yksityiselle sektorille tällä koulutustasolla. Tällainen käytäntö tarjoaa laajemmat oppimismahdollisuudet luomatta esteitä koulutukseen osallistumiselle alemman ansiotason perheistä tuleville oppilaille (taulukot B3.2a ja B3.3).
- **Korkea-asteen koulutuslaitokset** saavat yleisesti huomattavasti suuremman osuuden rahoituksestaan **yksityisistä lähteistä** kuin perusopetuksen laitokset. Yksityisrahoituksen osuus vaihtelee alle 4 prosentista Kreikassa, Norjassa, Suomessa ja Tanskassa yli kolmeen neljännekseen Koreassa, jossa yksityisrahoitusta kuitenkin tuetaan julkisin varoin (Taulukko B3.2b).
- Kolmanneksessa maista – Alankomaissa, Australiassa, Belgiassa, Isossa-Britanniassa, Kanadassa, Ruotsissa, Unkarissa ja Yhdysvalloissa – **muiden yksityisten tahojen kuin kotitalouksien osuus korkea-asteen laitosten kulujen kattamisessa on 10 % tai enemmän** (Taulukko B3.2b).
- **Julkisen/yksityisen rahoituksen osuus koulutusmenoista** on monenkirjava kaikilla koulutustasoilla. Joissakin maissa siirrytään kohti julkista rahoitusta, kun taas toisissa siirrytään kohti yksityistä rahoitusta. Useimmissa tapauksissa yksityiseen rahoitukseen siirtyminen ei johtanut todellisen julkisen sektorin rahoituksen vähenemiseen (taulukot B2.2, B3.2a ja B3.2b).

Koulutuksen osuus valtioiden budjeteissa

- **OECD-maat kohdistavat keskimäärin 12,7 % julkisista kokonaismenoista koulutukseen.** Yksittäisissä maissa osuus vaihtelee kuitenkin alle 10 prosentista Luxemburgissa, Saksassa, Slovakiassa ja Tšekin tasavallassa 24 prosenttiin Meksikossa (Taulukko B4.1).
- **Koulutuksen julkinen rahoitus** on erittäin tärkeä sosiaalimeno myös niissä OECD-maissa, joissa julkinen sektori puuttuu hyvin vähän koulutuksen muihin osa-alueisiin (Taulukko B4.1).
- **Koulutuksen osuus julkisista menoista kasvoi yleisesti nopeammin kuin julkiset kokonaismenot**, mutta ei yhtä nopeasti kuin BKT. Koulutuksen osuus julkisista kokonaismenoista kasvoi nopeimmin ajanjaksolla 1995–2001 Meksikossa, Ruotsissa ja Tanskassa (Taulukko B4.1).

Kotitalouksille tarjottujen valtionavustusten määrä ja luonne

- **Julkiset avustukset opiskelijoille ja kotitalouksille** ovat yleisiä pääasiassa korkea-asteen koulutuksessa (taulukot B5.1 ja B5.2).
- Keskimäärin 17 % **korkea-asteen koulutuksen julkisesta rahoituksesta** osoitetaan **opiskelijoiden, kotitalouksien ja muiden yksityisten yksiköiden tukemiseen.** Australiassa, Norjassa, Ruotsissa, Tanskassa, Uudessa-Seelannissa ja Yhdysvalloissa julkiset avustukset kattavat noin 30 % tai enemmän julkisen sektorin korkea-asteen koulutusbudjeteista (Taulukko B5.2).
- **Avustukset** ovat yleensä yleisempiä koulutusjärjestelmissä, joissa opiskelijoiden odotetaan maksavan ainakin osan koulutuskustannuksistaan (indikaattori B5).

- **Valtion tukemia opintolainajärjestelmiä** on yleensä käytössä maissa, joissa korkea-asteen opiskelijoiden osuus on suuri. Useimmissa OECD-maissa julkisen avustuksen saajilla on huomattava toimintavapaus avustusten käyttöä koskien. Kaikissa OECD-maissa, joista tietoja on saatu, avustukset käytetään pääasiassa koulutuslaitosten ulkopuolella ja joka kolmannessa näistä maista ainoastaan koulutuslaitosten ulkopuolella (Taulukko B5.2).

Rahoituksen jakautuminen rahoituslähdeluokkiin

- Keskimäärin neljännes korkea-asteen koulutusmenoista voidaan kohdistaa **tutkimus- ja kehitystyöhön korkea-asteen koulutuslaitoksissa**. Huomattavat erot OECD-maiden välillä tutkimuksen ja kehityksen painotuksessa korkea-asteen koulutuslaitoksissa selittää osan opiskelijakohtaisten menojen suurista eroista (Taulukko B6.1).
- Korkea-astetta alemmilla koulutustasoilla **nykyiset menot** vastaavat keskimäärin 92 % kokonaismenoista kaikissa OECD-maissa. Kaikissa OECD-maissa neljää maata lukuun ottamatta 70 % näiden koulutustasojen menoista kuluu **henkilökunnan palkkoihin** (Taulukko B6.3).

Koulutuksen saatavuus, osallistuminen ja eteneminen

Odotettavissa olevat opiskeluaajat

- 24 maassa 27 OECD-maasta **peruskoulutuksen kesto** on keskimäärin 16–20 vuotta. Suurin osa maiden välisestä vaihtelusta tässä asiassa johtuu hakumenettelyiden eroista keskiasteen koulutukseen (Taulukko C1.1).
- **Koulunkäyntitaso** suureni vuosien 1995 ja 2002 välillä kaikissa OECD-maissa, jotka antoivat verrattavissa olevia tietoja (Taulukko C1.1).
- Puolessa OECD-maista yli 70 % **3-4-vuotiaista lapsista** ilmoitetaan esiasteen tai perusopetuksen ohjelmiin. Asteikon toisessa päässä 17-vuotiaat voivat odottaa keskimäärin 2,7 vuoden korkea-asteen koulutusta (Taulukko C1.2).
- Useimmissa OECD-maissa keskimäärin **naiset saavat 0,7 vuotta enemmän koulutusta** kuin miehet (Taulukko C1.1).

Korkea-asteen koulutusohjelmiin hakeutuminen

- Nykyisin joka toinen nuori OECD-alueella **hakeutuu yliopisto- tai vastaavan tason koulutusohjelmaan** elinaikanaan (Taulukko C2.1).
- OECD-maissa **17-vuotias nuori voi nyt odottaa hakeutuvansa keskimäärin 2,7 vuoden korkea-asteen koulutusohjelmaan**, joista 2,0 vuotta on kokoaikaista opiskelua. Koreassa, Suomessa ja Yhdysvalloissa opiskelijat voivat odottaa saavansa noin neljä vuotta kokoaikaista ja osa-aikaista korkea-asteen koulutusta (Taulukko C2.2).
- **Osallistuminen korkea-asteen koulutukseen** lisääntyi Itävaltaa ja Ranskaa lukuun ottamatta kaikissa OECD-maissa **vuosien 1995 ja 2002** välillä (Taulukko C2.2).

- **Suurin osa korkea-asteen opiskelijoista opiskelee julkisissa laitoksissa**, mutta Alankomaissa, Belgiassa, Isossa-Britanniassa, Japanissa ja Koreassa useimmat opiskelijat opiskelevat yksityisessä hallinnassa olevissa laitoksissa (Taulukko C2.3).

Korkea-asteen koulutuksen kansainvälistyminen

- **Vuonna 2002 1,90 miljoonaa opiskelijaa opiskeli alkuperämaansa ulkopuolella** OECD:ssä ja yhteistyömaissa, joista raportoitiin tässä julkaisussa. Tämä lukema tarkoittaa 15 % lisäystä opiskelijoiden kokonaisliikkuvuudessa edelliseen vuoteen verrattuna (Taulukko C3.6).
- Viisi maata (Australia, Iso-Britannia, Ranska, Saksa ja Yhdysvallat) vastaanottavat lähes 73 % kaikista **OECD:n alueella opiskelevista ulkomaisista opiskelijoista** (kaavio C3.2).
- Numeroina ilmaistuna japanilaiset, korealaiset, kreikkalaiset, ranskalaiset, saksalaiset ja turkkilaiset opiskelijat ovat OECD-maihin ja yhteistyömaihin **OECD-maista vastaanotettavien opiskelijoiden suurimmat lähtömaat**. Intialaiset, kaakkoisaasialaiset ja kiinalaiset opiskelija muodostavat **suurimman ulkomaisten opiskelijoiden ryhmän, jotka vastaanotetaan yhteistyömaista** OECD-maihin ja yhteistyömaihin (Taulukko C3.2).
- Suhteessa maan korkea-asteen kokonaisopiskelijamääriin **OECD-maissa opiskelevien ulkomaisten opiskelijoiden prosenttiosuus** vaihtelee alle yhdestä prosentista lähes 18 prosenttiin Australiassa ja Sveitsissä. Maan kokoon suhteutettuna Australia, Belgia, Iso-Britannia, Itävalta, Ranska, Saksa ja Sveitsi ottavat vastaan suurimman osan ulkomaisista opiskelijoista, kun mittarina käytetään näiden maiden korkea-asteen opiskelijoiden prosenttimäärää (Taulukko C3.1).
- Espanjassa, Sveitsissä ja Suomessa yli kuudennes ulkomaisista opiskelijoista opiskelee teoreettisissa, korkeatasoisissa tutkimusohjelmissa (Taulukko C3.4).
- **Tieteenalojen** mukaan jaettuna 30 % tai suurempi osa **ulkomaisista opiskelijoista** opiskelee tieteitä tai tekniikkaa Australiassa, Isossa-Britanniassa, Ruotsissa, Saksassa, Sveitsissä ja Suomessa (Taulukko C3.5).

Siirtyminen koulusta työelämään

- Tutkituissa maissa **15-vuotias nuori voi odottaa saavansa koulutusta keskimäärin hieman alle kuusi ja puoli vuotta**. 17 maassa 28 tutkitusta maasta tämä ajanjakso vaihtelee lähes kuudesta vuodesta seitsemään ja puoleen vuoteen (Taulukko C4.1a).
- Odotetun koulutusajan lisäksi 15-vuotias nuori voi odottaa saavansa pitää työpaikkansa noin 6,4 vuotta tulevista 15 vuodesta, olevansa työtön yhteensä 0,8 vuotta ja poissa työmarkkinoilta 1,3 vuotta. Hajonta eri maiden välillä on suurinta työttömyyden keskimääräisessä kestossa (Taulukko C4.1a).
- **23 maassa 27 OECD-maasta 20–24-vuotiaiden ikäryhmässä suurempi osa opiskelijoista on naisia**. 20–24-vuotiaat miehet ovat todennäköisemmin työelämässä. Ei-opiskelevien 20–24-vuotiaiden prosenttiosuus vaihtelee 50–70 % välillä useimmissa OECD-maissa (Taulukko C4.2a).
- Joissakin maissa koulutus ja työ ovat peräkkäisiä, mutta joissakin maissa ne ovat samanaikaisia. **Oppisopimuskoulutusohjelmat**, jotka ovat suhteellisen yleisiä

Euroopan maissa, tarjoavat ohjattuja ammatillisia koulutusreittejä hyväksytyihin ammattitutkintoihin. Joissakin maissa peruskoulutuksen ja työn yhdistäminen on harvinaista (kaavio C4.4).

- **Ei-opiskelevien 20–24-vuotiaiden**, joilla ei myöskään ole keskiasteen tutkintoa, osuus on alle 10 % vain kahdeksassa 27 OECD-maasta. 11 maassa tämä riskiryhmä on 10–18 % kyseisestä ikäryhmästä. Lopuissa kahdeksassa OECD-maassa yli 20 % kyseisestä ikäryhmästä luokitellaan tähän luokkaan (Taulukko C5.1).
- Miesten prosenttiosuus 20–24-vuotiaista, jotka kuuluvat tähän ”riskiryhmään”, on suurempi kuin naisten prosenttiosuus 19 maassa 27 maasta. Tämä ero on huomattavin Espanjassa, Irlannissa, Islannissa, Italiassa, Kreikassa ja Portugalissa. Suuntaus on selvimmän päinvastainen Luxemburgissa, Tanskassa ja Turkissa (Taulukko C5.1).

Koulujen oppimisympäristö ja organisaatio

Oppilaiden saama opetuksen määrä

- Oppilaat saavat opetusta keskimäärin 6 868 **tuntia** 7–14-vuoden iässä, josta 1 576 tuntia ikävuosina 7 ja 8, 2 510 tuntia 9–11-vuotiaina ja 2 782 tuntia 12–14-vuotiaina (Taulukko D1.1).
- OECD-maissa 7–8-vuotiaat oppilaat saavat keskimäärin 752 tuntia **pakollista opetusta** vuodessa ja 788 tuntia **suunniteltuja oppitunteja luokassa**. 9–11-vuotiaat oppilaat saavat lähes 50 tuntia enemmän suunniteltuja oppitunteja vuodessa kuin 7–8-vuotiaat. 12–14-vuotiaat oppilaat saavat lähes 100 tuntia enemmän suunniteltuja oppitunteja vuodessa kuin 9–11-vuotiaat. Nämä luvut vaihtelevat huomattavasti eri maiden välillä (Taulukko D1.1).
- **Luku- ja kirjoitustaidon sekä matematiikan ja tieteiden opetus** kattaa lähes puolet 9–11-vuotiaiden oppilaiden pakollisesta opetuksesta ja 41 % 12–14-vuotiaiden oppilaiden pakollisesta opetuksesta. Eri maiden välillä on suuria eroja 9–11-vuotiaiden opetusohjelman luku- ja kirjoitustaidoille varatussa osuudessa pakollisena aineena. Tämä prosenttiosuus vaihtelee 12 prosentista opetusohjelmasta Portugalissa 31 prosenttiin Slovakiassa (Taulukko D1.2).

Pääsyaatimukset keskiasteen kouluissa

- Koulujen rehtoreilta vuonna 2002 kerättyjen kyselyjen pohjalta tehdyn raportin mukaan oppilaiden koulumenestys on yleisin **opiskelijoiden pääsyaatimuksissa käytettävä ehto keskiasteen kouluissa**. Eri maiden välillä esiintyy kuitenkin huomattavia eroja. Yli 80 % opiskelijoista Norjassa, Suomessa ja Unkarissa opiskeli kouluissa, joissa opiskelijoiden **koulumenestystä** käytetään aina pääsyaatimuksissa, kun taas Espanjassa prosenttiosuus on alle 10 % (Taulukko D5.1).
- Muut useimmin **pääsyaatimuksissa** käytetyt valintatekijät ovat opiskelijoiden tarve ja kiinnostus päästä koulutusohjelmaan sekä opiskelijoiden asuinalue (Taulukko D5.1).
- **Opiskelijoiden ryhmittelemisessä** tavallisimmin käytetty kriteeri on aine tai ohjelma, jonka **opiskelija valitsee**. Keskimäärin 73 % opiskelijoista opiskelee kouluissa, joissa käytetään tätä valintaperustetta aina. Meksikossa sitä vastoin lähes puolet

opiskelijoista opiskelee kouluissa, joissa tätä käytäntöä ei käytetä koskaan. Opiskelijoiden ryhmittäminen niin, että luokissa on **monipuolinen taitotaso**, on seuraavaksi yleisin käytäntö, jota seuraa oppilaiden ryhmitteleminen ikäryhmittäin (Taulukko D5.3).

- Belgian flaamilaisalueen, Irlannin, Italian ja Unkarin koulut ovat keskimäärin kansainvälistä keskiarvoa valikoivampia sekä pääsyvaatimusten että opiskelijoiden ryhmittelyn osalta. Espanjassa ja Ruotsissa koulut vaikuttavat olevan kansainvälistä keskiarvoa vähemmän valikoivia pääsyvaatimuskäytännöissään ja käyttävät yleensä myös valikoivia ryhmittelykäytäntöjä harvemmin (kaavio D5.3).

Luokkakoot ja oppilas-/opettajamäärät

- Perusopetuksessa **keskimääräinen luokkakoko** on 22, mutta luokkakoot vaihtelevat eri maiden välillä 36 oppilaasta Koreassa alle puoleen siitä Islannissa, Kreikassa ja Luxemburgissa (Taulukko D2.1).
- **Oppilaiden määrä luokassa** kasvaa keskimäärin kahdella oppilaalla alemman ja ylemmän perusasteen välillä, mutta **oppilaiden ja opetushenkilökunnan määräsuhteet** pienenevät yleisesti koulutustason noustessa vuosittaisten opetusajkojen lisääntymisen vuoksi (Taulukko D2.1).
- Alemman ja ylemmän perusasteen kouluissa **opetus- ja muun henkilökunnan määrä** vaihtelee alle 81 henkilöstä 1 000 oppilasta kohden Japanissa, Koreassa ja Meksikossa 119 henkilöön tai useampaan 1 000 oppilasta kohden Islannissa, Italiassa, Ranskassa, Unkarissa ja Yhdysvalloissa (Taulukko D2.3).

Opettajien palkat

- Ylemmän perusasteen opettajien **uran keskivaiheen palkat** vaihtelevat alle 10 000 Yhdysvaltain dollarista Slovakiassa 40 000 dollariin ja sitäkin suurempiin palkkoihin Australiassa, Japanissa, Koreassa, Saksassa, Skotlannissa, Sveitsissä ja Yhdysvalloissa (Taulukko D3.1).
- Keskiasteen **opettajien tuntipalkka** on keskimäärin 40 % suurempi kuin perusasteen opettajien tuntipalkka, vaikka ero on alle 5 % Turkissa, Uudessa-Seelannissa ja Yhdysvalloissa ja 82 % Espanjassa, jossa perus- ja keskiasteen opettajien tuntipalkkojen ero on suurin (Taulukko D3.1).
- **Asteikon yläpään palkat** ovat keskimäärin 70 % korkeammat kuin alkupalkat sekä perus- että keskiasteella. Tässä esiintyy kuitenkin paljon vaihtelua eri maiden välillä erityisesti työvuosien määrässä, jotka vaaditaan palkka-asteikon huipulle pääsemiseen. Esimerkiksi Koreassa asteikon yläpään palkat ovat lähes kolminkertaisen alkupalkkoihin nähden, mutta asteikon yläpään saavuttaminen vie 37 vuotta (Taulukko D3.1).
- **Opettajien reaali-palkat ovat nousseet vuosien 1996 ja 2002 välillä käytännössä kaikissa maissa.** Eniten palkat ovat nousseet Meksikossa ja Unkarissa. Espanjassa perus- ja keskiasteen opettajien reaali-palkat alenivat samalla ajanjaksolla (Taulukko D3.3).

Opettajien työajat

- **Opetustuntien määrä vuodessa julkisissa perusasteen kouluissa** on keskimäärin 803 tuntia, mutta määrät vaihtelevat 617 tunnista Japanissa 1 139 tuntiin Yhdysvalloissa (Taulukko D4.2).
- **Alemmalla perusasteella opetustuntien** keskimäärä on 717 tuntia, mutta määrä vaihtelee 513 tunnista Japanissa 1 167 tuntiin Meksikossa (Taulukko D4.2).
- **Keskiasteella opetustuntien** keskimäärä on 674 tuntia, mutta määrä vaihtelee 449 tunnista Japanissa 1 121 tuntiin Yhdysvalloissa (Taulukko D4.2).
- **Työajasta opetukseen käytetyn ajan osuus** on suurempi perusasteella kuin keskiasteella. Kummallakin kouluasteella työajasta opetukseen käytetyn ajan osuus on yli 50 % vain pienessä osassa OECD-maita (Taulukko D4.1 ja kaavio D4.2).
- **Opettajien työaikamääräykset** vaihtelevat maiden välillä. Useimmissa maissa opettajilta vaaditaan tietty työtuntimäärä, mutta joissakin maissa määritellään vain tuntiopetukseen kuluva aika (indikaattori D4).

Päätöksentekovastuun jakautuminen ylemmän perusasteen koulutuksessa

- **Päätöksenteko** on vuoden 2003 tietojen mukaan eniten keskitettyä (keskushallinnon ja/tai valtion tasolla) Australiassa, Espanjassa, Itävallassa, Kreikassa, Luxemburgissa, Meksikossa, Portugalissa ja Turkissa. Keskushallinto on erityisen tiukkaa Kreikassa (88 % päätöksistä tehdään keskushallinnossa) ja Luxemburgissa (66 %) (Taulukko D6.1).
- Päätökset tehdään **koulutasolla** useimmiten Englannissa, Slovakiassa, Tšekin tasavallassa, Unkarissa ja Uudessa-Seelannissa sekä erityisesti Alankomaissa, jossa kaikki päätökset tehdään koulutasolla (Taulukko D6.1).
- **Opetuksen järjestämistä koskevat päätökset** tehdään pääasiallisesti kouluissa kaikissa OECD-maissa, mutta **suunnittelua ja rakennetta koskevat päätökset** tehdään useimmiten valtion keskushallinnossa. Tilanne on moninaisempi **henkilöstöhallintoa sekä resurssien kohdistamista ja käyttöä koskevissa päätöksissä** (Taulukko D6.2).
- **Hieman alle puolet koulujen tekemistä päätöksistä tehdään täysin itsenäisesti.** Suunnilleen sama osuus päätöksistä tehdään korkeampien viranomaisten asettamissa rajoissa. Konsultointiapua käyttäen kouluissa tehdyt päätökset ovat suhteellisen harvinaisia. Koulut tekevät epätodennäköisemmin suunnitteluun ja koulutusrakenteeseen liittyviä itsenäisiä päätöksiä kuin muihin osa-alueisiin liittyviä päätöksiä (Taulukko D6.3).
- **Päätöksentekoa hajautettiin useimmissa maissa vuosien 1998 ja 2003 välillä,** huomattavimmin Koreassa, Tšekin tasavallassa ja Turkissa. Suuntaus oli päinvastainen Belgian ranskankielisessä osassa ja Kreikassa (kaavio D6.3).

Uudet indikaattorit tässä versiossa

Säännöllisten indikaattorien päivityksen lisäksi tämä versio sisältää seuraavat uudet indikaattorit:

- **A5: Lukutaitojen suuntaukset** – Arvioi oppilaiden lukutaitoja noin 9 vuoden iässä yleisesti ja sukupuolikohtaisesti.
- **A8: Oppilaiden sitoutuminen** – Tutkii oppilaiden sitoutumisen kahta ulottuvuutta: oppilaiden kuuluvuuden tunne ja osallistuminen koulutyöhön. Tämä indikaattori osoittaa myös näiden ulottuvuuksien vaihtelun eri maiden välillä.
- **D5: Opiskelijoiden pääsyaatimus-, sijoitus- ja ryhmittelykäytännöt** – Tutkii näitä käytäntöjä sellaisina, kuin niitä sovelletaan keskiasteella, jossa koulutus on alkanut monipuolistua.
- **D6: Päätöksenteko koulutusjärjestelmissä** – Tutkii päätöksentekokaavaa ja esittää pääpiirteittäin, mitkä viranomaiset tekevät päätökset millä järjestelmän alueilla, sekä päätöksenteon itsenäisyysasteen.

Lisäksi säännöllisissä indikaattoreissa on otettu käyttöön useita *uusia analyyseja*, jotka osoittavat seuraavia tekijöitä:

- väestötilastolliset tekijät, jotka vaikuttavat pätevien ihmisten määrään tulevaisuudessa (indikaattori A1)
- suuntaukset koulutustason ja työvoiman aktiivisuuden välillä (A10)
- suhteellisten palkkojen vertailu ajan kuluessa sekä yleisesti että erikseen miesten ja naisten osalta (A11)
- menojen ja oppilaiden jakautumisen vertailu koulutusasteittain (B1)
- yksityisen rahoituksen jakautuminen koulutuksessa kotitalouksien rahoituksen ja muiden yksityisten tahojen rahoituksen välille (B3)
- nuorten aikuisten kouluihin ottamisen kaavat ikävuosittain (C1)
- opiskelijoiden liikkuvuuden suuntaukset ja ulkomaisten opiskelijoiden opiskelemien aineiden analysointi (C3)
- koulutuksesta työhön siirtymisen hallintatapojen vertailut tietyllä aikavälillä (C4)
- huonosti koulutettujen nuorten profiloiminen syntymämaan perusteella (C5)
- julkisten ja yksityisten oppilaitosten vertailu oppilaiden ja opetushenkilökunnan määräsuhteiden perusteella (D2)
- opettajien opettamiseen kuluttaman työajan osuus (D4)

Huomautus toimittajille

Luvut viittaavat yleisesti kouluvuoteen 2002 ja tilivuoteen 2001, ellei muuta mainita. 15-vuotiaiden lukutaitoa, matematiikan osaamista ja luonnontieteellistä osaamista sekä oppilaiden sitoutumista koskevat luvut ovat peräisin PISA-ohjelmasta (Programme for International Student Assessment) vuodelta 2000.

Kirjassa esitettävät indikaattorit perustuvat tietoihin, jotka olivat OECD:n hallinnassa 30.6.2004. Kaikki myöhemmät korjaukset, joita maat ovat tehneet tietoihinsa, ja jotka vaikuttavat indikaattorin arvoihin, raportoidaan OECD:n [www-sivuilla](http://www.oecd.org/edu/eag2004) osoitteessa www.oecd.org/edu/eag2004.

Yleistiivistelmässä käytettävien termien sanasto

Korkeatasoiset tutkimusohjelmat – viittaa korkean asteen koulutusohjelmiin, jotka johtavat suoraan jatkotutkintoon, esimerkiksi tohtorin tutkintoon.

Koulutustaso – koulutustaso ilmaistaan yksilön suorittamalla korkeimmalla tutkintotasolla, joka määritetään ISCED:n mukaan.

Työllisyysaste – on työllistettyjen henkilöiden määrä prosentteina väestön kokonaismäärästä.

Koulutuslaitosten menot – kattaa koulutuslaitosten menot, jotka liittyvät opetukseen, sekä ei-opettavien koulutuslaitosten menot, kuten koulutusjärjestelmien hallintaan liittyvät laitokset.

Inhimillinen pääoma – tuottava hyvinvointi, joka ilmenee työvoimassa, taidoissa ja tiedoissa.

ISCED- International Standard Classification of Education, eli kansainvälinen koulutuksen luokitusstandardi, joka luokittelee koulutusohjelmat tasoittain.

Yhteistyömaat – maat, jotka osallistuvat OECD:n/UNESCON WEI-ohjelmaan (World Education Indicators): Argentiina, Brasilia, Chile, Egypti, Intia, Indonesia, Jamaika, Jordania, Kiina, Malesia, Paraguay, Peru, Filippiinit, Venäjä, Sri Lanka, Thaimaa, Tunisia, Uruguay ja Zimbabwe. Mukana on myös Israel, jolla on tarkkailijan asema OECD:n koulutustoiminnoissa.

Perusopetuksen odotettavissa oleva pituus – peruskoulutuksen keskimääräinen pituus, johon viisivuotias lapsi todennäköisesti osallistuu elämänsä aikana.

Korkea-asteen A-tason koulutus – vastaa ISCED:n tason 5A koulutusohjelmia. Nämä koulutusohjelmat ovat pitkälti teoriapohjaisia ja suunniteltu tarjoamaan riittävät valmiudet osallistua korkeatasoisiin tutkimusohjelmiin ja ammatteihin, joissa on korkeat pätevyysvaatimukset, esimerkiksi lääketiede, hammaslääketiede ja arkkitehtuuri. Sisältää yleensä sekä kandidaatin että maisterin tutkinnot ja niiden vastineet.

Korkea-asteen B-tason koulutus – vastaa ISCED:n tason 5B koulutusohjelmia. Nämä koulutusohjelmat ovat yleensä lyhytkestoisempia kuin korkea-asteen A-tason koulutusohjelmat ja

keskittyvät käytännöllisiin, teknisiin tai ammattitaitoihin. Tällaisista koulutusohjelmista siirrytään yleensä suoraan työmarkkinoille, vaikka ohjelmissa voidaan käydä läpi teoreettisia perusteita.

Korkean asteen koulutus – korkean asteen A- ja B-tason ohjelmat sekä korkean tason tutkimusohjelmat.

Koulutuksen osuus julkisista kokonaismenoista – kattaa koulutuslaitoksiin kohdistetut julkiset (valtion) menot sekä julkiset avustukset kotitalouksille (esimerkiksi elinkustannuksiin) ja muille yksityisille yksiköille.

Yliopisto- tai vastaava taso – viittaa korkea-asteen A-tyyppin ja sitä korkeampiin koulutusohjelmiin.

© OECD 2004

Tämä yhteenveto ei ole virallinen OECD-käännös.

Tämän yhteenvedon kopioiminen on sallittua sillä edellytyksellä, että OECD:n tekijänoikeudet ja alkuperäisen julkaisun nimi mainitaan.

Monikieliset yhteenvedot ovat käännettyjä otteita OECD:n julkaisuista, jotka on julkaistu alunperin englanniksi ja ranskaksi.

Julkaisuja on saatavilla maksutta OECD:n verkkokirjastossa osoitteessa www.oecd.org/bookshop/

Lisätietoja antaa: OECD Rights and Translation unit,
Public Affairs and Communications Directorate.

rights@oecd.org

Faksi: +33 (0)1 45 24 13 91

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Vieraile osaston verkkosivuilla osoitteessa www.oecd.org/rights/

